

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Фесенка Володимира Івановича

"Електромагнітні хвилі у багатокомпонентних штучних композитних матеріалах",
яку представлено на здобуття наукового ступеня доктора фізико-математичних наук
за спеціальністю 01.04.03 – радіофізика

Незважаючи на те, що інтерес наукової спільноти до дослідження взаємодії електромагнітних хвиль зі штучно створеними періодичними та аперіодичними середовищами, виник ще в минулому столітті, вони і в наш час залишаються предметом всебічного теоретичного та експериментального вивчення завдяки своїм унікальним електродинамічним характеристикам. Сучасний поштовх до поновлення досліджень в даному напрямку обумовлено стрімким розвитком технологій виготовлення композитних структур та методів їх експериментального дослідження. В значній мірі це стосується складно-композитних субхвильових структур ТГц та оптичного діапазонів, які є ключовими елементами при створенні сучасних пристроїв фотоніки та плазмоніки.

Можливість об'єднання окремих компонентів, виготовлених з різних матеріалів (які характеризуються відмінними між собою фізичними властивостями) в єдину композитну структуру робить актуальними задачі з дослідження особливостей поширення об'ємних та поверхневих хвиль в такому середовищі. Це спонукає до створення нових методів і алгоритмів моделювання взаємодії електромагнітного поля зі складно-композиційними структурами, які дають можливість враховувати вплив просторової неоднорідності та анізотропії матеріальних середовищ на характеристики поширення хвиль в них.

Саме тому розробка фізико-математичних моделей просторово неоднорідних штучних середовищ, які включають до свого складу оптично активні елементи, та дослідження взаємодії електромагнітних хвиль з такими електродинамічними об'єктами є актуальними проблемами, що мають першорядне значення для широкого кола наукових областей та сучасних фізико-технічних застосувань. В

зв'язку з цим, вважаю, що дисертаційна робота Фесенка Володимира Івановича, яка в значній мірі заповнює наявні «прогалини» і робить вагомий внесок в розвиток даного наукового напрямку є актуальною як в науковому так і практичному відношеннях.

В цілому, дисертаційна робота містить вступ, шість розділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

Перший розділ є вступним він стосується огляду літературних джерел, і в ньому чітко окреслено коло наукових задач, які є потребує свого всебічного дослідження.

У другому розділі знайдено розв'язок задачі з визначення спектральних та дисперсійних характеристик електромагнітних хвиль, які поширюються в періодичних та аперіодичних планарних брегівських структурах.

У третьому розділі отримано універсальний розв'язок задачі щодо визначення дисперсійних характеристик об'ємних та поверхневих хвиль в дрібно-шаруватому середовищі, створеному на основі намагнічених до насичення шарів напівпровідника та фериту.

У четвертому розділі розв'язано низку задач з визначення особливостей поширення електромагнітних хвиль в композитних гіроелектромагнітних середовищах, які можуть знаходитись як у вільному просторі, так і в металевому хвилеводі (як матеріал заповнення).

П'ятий розділ присвячено вивченню топологічних особливостей ізочастотних поверхонь об'ємних електромагнітних хвиль які поширюються в необмеженому бігіротропному середовищі, яке в обраному частотному діапазоні демонструє властивості гіперболічного метаматеріалу.

Насамкінець, *шостий розділ* стосується визначення повного спектра комплексних хвиль, що притаманні відкритому суб-хвильовому напівпровідниковому хвилеводу з круглим поперечним перетином, поверхня якого покрита моношаром графену. Крім того, в даному розділі розв'язано задачу

розсіяння плоских лінійно поляризованих хвиль на кластерах, утворених на базі таких хвилеводів, в ТГц діапазоні хвиль.

Наукова новизна дисертаційної роботи визначається наступними оригінальними результатами:

1. Розроблено фізико-математичні моделі, що адекватно описують електродинамічні характеристики низки штучних композитних просторово неоднорідних середовищ, які можуть містити в своєму складі оптично активні включення, і отримано швидкодіючі числові алгоритми для розрахунку спектральних, поляризаційних та дисперсійних характеристик електромагнітних хвиль, що поширюються в таких середовищах.

2. Запропоновано новий тип аперіодичної шаруватої оболонки для планарних брегівських хвилеводів. Це дозволило виявити нові ефекти, що супроводжують поширення електромагнітних хвиль в таких структурах.

3. В ході досліджень дисперсійних характеристик електромагнітних хвиль які поширюються в гіроелектромагнітному середовищі (шаруватий метаматеріал), автором вперше виявлено співіснування поверхневих та об'ємних електромагнітних хвиль, в межах одного і того ж діапазону частот та хвильових векторів.

4. Вперше виявлено бігіперболічну та тетрагіперболічну топології хвильової дисперсії в результаті проведеного дослідження дисперсійних характеристик об'ємних хвиль в гіперболічному метаматеріалі.

5. Виявлено особливості дисперсійних характеристик гібридних хвиль круглого хвилеводу з ідеально провідними стінками, повністю заповненого поздовжньо намагніченою шаруватою структурою ферит-напівпровідник, та вказано на можливість керування ними.

6. Досліджено особливості розсіяння електромагнітних хвиль на кластерах напівпровідникових ниток з однорідним графеновим покриттям та виявлено умови для формування діапазонів «невидимості» в їх спектрах розсіяння. Вказано на

можливість керування кількістю таких діапазонів та їх спектральним положенням шляхом внесення асиметрії в дизайн кластеру нанониток.

Вибір адекватних фізико-математичних моделей, строга постановка задач, використання апробованих чисельних методів для розв'язку поставлених задач свідчать про **достовірність та обґрунтованість** результатів роботи.

Наукова та практична значимість результатів дисертаційної роботи визначається перш за все тим, що основні результати досліджень доведені до ефективних швидкодіючих розрахункових алгоритмів та прикладних програм. Це дозволило виявити ряд цікавих якісних та кількісних закономірностей у кожному з розглянутих автором напрямків. Якісні та кількісні результати, отримані в дисертаційній роботі, можуть бути використані для широкого класу прикладних застосувань.

Матеріали роботи пройшли необхідну **апробацію** на відомих міжнародних конференціях і семінарах за участю фахівців з даної тематики. Всі оригінальні результати дисертанта досить повно представлені в 47 публікаціях, серед них: 21 стаття у фахових вітчизняних та міжнародних журналах, патент України, 4 розділи в монографіях закордонних видавництв та велика кількість публікацій в тезах і матеріалах міжнародних науково-технічних конференцій.

Автореферат дисертації досить повно відображає її зміст, та не містить інформації, яку не висвітлено в дисертаційній роботі.

В цілому дисертація оцінюється як робота, яку виконано на високому науковому та професійному рівнях, проте слід зазначити і деякі її **недоліки**:

1. У другому розділі отримано дисперсійні характеристики електромагнітних хвиль, що поширюються в симетричних планарних брегівських хвилеводах. У той же час, використання асиметричного дизайну шаруватої оболонки може надати додаткові можливості в керуванні дисперсійними характеристиками хвилеводних мод, тому, на мій погляд, було б доречно

розглянути також поширення хвиль i в хвилеводах з асиметричними оболонками.

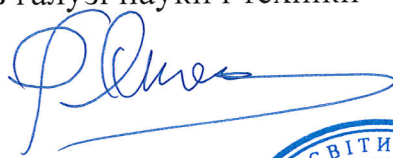
2. У третьому розділі досліджено особливості поширення поверхневих хвиль на межі розділу між ізотропним (повітря) та біанізотропним (гіроелектромагнітне середовище) середовищами. Як відомо, в такому випадку можуть існувати поверхневі хвилі Д'яконова (DSW), яким не приділено уваги в дисертаційній роботі.
3. У п'ятому розділі, для більш детальної характеристики топологічних властивостей об'ємних хвиль в гіперболічному гіроелектромагнітному середовищі, було б доцільно проаналізувати фазу Беррі.
4. У шостому розділі розглянуто розсіяння електромагнітних хвиль на нескінчених напівпровідникових нанонитках, покритих графеном; на мій погляд було б корисним показати, як вплине на характеристики розсіяння скінчена довжина нанониток.
5. Окремо слід зазначити наступний факт: зважаючи на наявність у автора експериментальних робіт за тематикою дисертації, які опубліковані у високорейтингових зарубіжних наукових журналах (а саме: [1] V. I. Shcherbinin, V. I. Fesenko, T. I. Tkachova and V. R. Tuz. Superscattering from subwavelength corrugated cylinders. // *Physical Review Applied*, 13(2), 024081, 2020 (IF: 4.532); [2] A. S. Kupriianov, V. R. Tuz, V. I. Shcherbinin, A. Trubin and V. I. Fesenko. All-dielectric Vogel metasurface antennas with bidirectional radiation pattern. // *Journal of Optics*, 22(3), 035104, 2020 (IF: 2.753); [3] V. I. Fesenko, A. S. Kupriianov, A. Sayanskiy, V. I. Shcherbinin, A. Trubin, V. R. Tuz. Approach to analysis of all-dielectric free-form antenna system. // *Optics Express*, 27(16), pp. 22363 – 22374, 2019 (IF: 3.814)), на мій погляд, отримані в них результати було б доцільно включити до основного змісту дисертаційної роботи.

Проте, зазначені недоліки не мають принципового значення та не знижують високий науковий рівень проведених в дисертаційній роботі досліджень.

На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертаційна робота повністю відповідає вимогам ДАК МОН України до докторських дисертацій, а її автор, Фесенко Володимир Іванович, заслуговує присудження йому наукового ступеня доктора фізико-математичних наук за спеціальністю 01.04.03 – радіофізика.

Офіційний опонент,

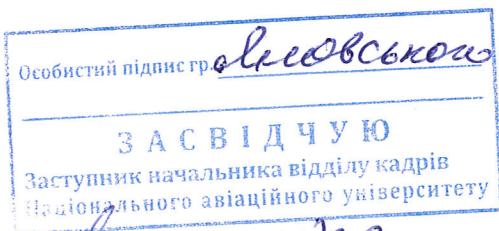
професор кафедри електроніки, робототехніки і технологій моніторингу та інтернету речей Національного авіаційного університету, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки IEEE Life Fellow доктор технічних наук, професор

Яновський Ф. Й.

Професор з авіаційної техніки
Яновський Ф. Й.

Особистий підпис: Яновський Ф. Й.
Яновський Ф. Й.
15.04.2021

Відгук евержано 16 квітня 2021 р
Великий секретар спецради

